

ตารางที่ 2.4
รายได้ของผู้สูงอายุและพหุวัย

ข้อมูลพื้นฐาน	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
รายได้				
- ต่ำกว่า 5,000 บาท	41.0	42.6	50.0	43.5
- 5,000 – 10,000 บาท	3.4	21.9	12.0	30.5
- 10,001 – 15,000 บาท	0.9	4.4	2.5	6.6
- 15,001 – 20,000 บาท	-	1.6	2.2	3.4
- 20,001 – 25,000 บาท	-	29.5	2.5	1.6
- 25,001 – 30,000 บาท	-	-	0.6	2.1
- 30,000 บาทขึ้นไป	-	-	0.3	1.6
- ไม่แน่นอน	54.7	-	29.9	10.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

เขตที่อยู่อาศัยและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและพหุวัย

ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 อาศัยในเขตเมือง ในขณะที่ต่างจังหวัดร้อยละ 86.1 อาศัยในเขตชนบท ส่วนกลุ่มพหุวัยร้อยละ 54.1 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 88.6 ในต่างจังหวัด อาศัยในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง

ในประเด็นประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งผู้สูงอายุและพหุวัยมีโอกาสดูแลผู้สูงอายุมาก่อน โดยผู้สูงอายुर้อยละ 88.3 และพหุวัยร้อยละ 77.6 ในต่างจังหวัด มีประสบการณ์ดูแลผู้สูงอายุมากกว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5
เขตที่อยู่อาศัยและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและพหุวัย

ข้อมูลพื้นฐาน	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
เขตที่อยู่อาศัย				
- เขตเมือง	58.1	45.9	13.9	11.4
- เขตชนบท	41.9	54.1	86.1	88.6
การมีประสบการณ์ดูแลผู้สูงอายุ				
- เคย	67.5	56.3	88.3	77.6
- ไม่เคย	32.5	43.7	11.7	22.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนตัวอย่าง	117	183	316	485

ตอนที่ 2 การศึกษาค่านิยมของสังคมไทย

ค่านิยมเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่า มีการยอมรับว่ามีความหมายและความสำคัญ เป็นมาตรฐานหรืออุดมคติของบุคคลในสังคมที่พึงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาเรื่องค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย ในประเด็นความสำคัญของค่านิยม ลักษณะของค่านิยม และการสร้างค่านิยม มีดังนี้

1. ความสำคัญของค่านิยม

ในสังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุหลายประการ เมื่อพิจารณาความสำคัญของค่านิยม มี 2 ประการ คือ ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและค่านิยมเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

(1) ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

การแสดงพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนอาจมีแบบแผนบางประการที่ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่น ความกตัญญู การยึดมั่นเรื่องค่านิยมที่ดีในอดีต เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 72.2 มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าความกตัญญูเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือในปัจจุบัน ส่วนผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.8 มีทัศนคติเห็นด้วย ซึ่งค่านิยมเรื่องความกตัญญูมักจะพบในกลุ่มของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุกล่าวว่าในอดีตพ่อแม่ยึดมั่น ในการปฏิบัติตนที่เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู และในปัจจุบันก็ยังคงนำมาใช้ในการสั่งสอนลูกหลาน สำหรับ

กลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดร้อยละ 60.6 มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในขณะที่พหุวัยร้อยละ 53.0 ในกรุงเทพมหานครมีทัศนคติเห็นด้วย มีพหุวัยบางส่วน ร้อยละ 0.9 ทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดไม่เห็นด้วยกับการยึดถือความกตัญญู พหุวัยกลุ่มนี้ได้กล่าวถึงการยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมว่า ค่านิยมในอดีตบางอย่างไม่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบัน เพราะยุคสมัยย่อมแตกต่างกัน บางสิ่งเหมาะสมในสถานการณ์หนึ่ง หากนำไปใช้ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งอาจไม่เหมาะสมหรือไม่ใช้ หรือเป็นสิ่ง “ล้าสมัย” ปัจจุบันจึงมีการยึดถือค่านิยมลดลง

ประเด็นค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.8 และต่างจังหวัด ร้อยละ 44.6 มีทัศนคติเห็นด้วย ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.3 ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ร้อยละ 43.9 ที่ทัศนคติเห็นด้วยโดยทั้ง 2 กลุ่มมีมุมมองว่า สมัยก่อน ค่านิยม ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณีทำให้คนในสังคมมักจะอยู่ในกรอบของสังคม การตัดสินใจทำอะไรสักอย่าง จึงจำเป็นต้องคิดให้รอบคอบว่าผิดจารีต ผิดหลักคำสอนทางศาสนาหรือไม่ หากผู้ใดทำผิด นอกจากสังคมจะประณามแล้ว บุคคลนั้นยังมีความรู้สึกผิดอยู่ภายในใจของตนเองอีกด้วย

สำหรับทัศนคติที่กล่าวว่า ค่านิยมจะเป็นแบบแผนในการตัวกำหนดความประพฤติและการปฏิบัติตนของคนในสังคมนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 54.7 ในขณะที่ต่างจังหวัดเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 40.8 ในกลุ่มของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 48.6 และร้อยละ 52.8 ตามลำดับ นอกจากนี้มีผู้สูงอายุและพหุวัย ร้อยละ 11.3 ที่มองว่าค่านิยมไม่ได้กำหนดความประพฤติของคนในสังคมเสมอไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนภาคเกษตรกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของคนในสังคมอีกทั้งเมื่อมีผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องทำงานที่ต้องใช้ความรู้ ซึ่งมักเป็นงานที่อยู่ต่างถิ่นหรือในเมืองใหญ่ ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตน้อยลง โดยกลุ่มพหุวัยกล่าวว่า “การยึดมั่นในเรื่องค่านิยมต่าง ๆ ยังคงยึดถืออยู่ แต่ไม่แน่ใจว่าจะมีลูกหลานสักกี่คนที่ยึดมั่นเหมือนพ่อแม่” และที่กล่าวถึงการยึดมั่นในค่านิยมที่สำคัญ ๆ ของไทยว่า “ยังพอมี แต่รุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสำคัญ เช่น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ มีเรื่องอื่นที่น่าสนใจมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นแฟชั่น เพื่อน การดูหนัง เที่ยวกลางคืน เมื่อตกเดือนจะเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง”

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อความกตัญญูว่าเป็นค่านิยมที่ได้รับการยึดถือสูงกว่าประเด็นอื่น (กลุ่มผู้สูงอายุ $\bar{x} = 4.26$ และ 4.70 กลุ่มพหุวัย $\bar{x} = 4.39$ และ 4.58) ซึ่งถือว่าทัศนคติระดับมากที่สุด ส่วนในภาพรวมกลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.39$) สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.01$) ส่วนกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) สูงกว่าใน

กรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.21$) เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อ
ค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลสูงกว่าในกรุงเทพฯ (ตารางที่
2.6,2.7)

บรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย			
	พื้นที่	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	S.D
-ความกตัญญูเป็นค่านิยมที่ได้รับการยกย่องถึงปัจจุบัน	กทม.	27.4	71.8	0.9	0.0	0.0	4.26	.46	43.7	53.0	2.7	0.5	0.0	.57
	ตจว.	72.2	26.3	0.6	0.0	0.0	4.70	.49	60.6	38.0	1.0	0.4	0.0	.53
-ค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล	กทม.	15.4	65.8	16.2	2.6	0.0	3.94	.64	31.7	50.3	13.1	4.4	0.5	.81
	ตจว.	41.5	44.6	9.8	4.1	0.0	4.23	.79	37.3	43.9	15.1	3.5	0.2	.81
-ค่านิยมเป็นตัวกำหนดความประพฤติ/การปฏิบัติของคนในสังคม	กทม.	16.2	54.7	25.6	3.4	0.0	3.83	.73	35.0	48.6	14.2	2.2	0.0	.74
	ตจว.	40.8	46.3	9.8	2.5	0.3	4.25	.75	36.5	52.8	7.8	2.7	0.2	.72

ตารางที่ 2.7 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.01	S.D. = .47	$\bar{x}$ = 4.21	S.D. = .54
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.39	S.D. = .53	$\bar{x}$ = 4.31	S.D. = .53

(2) ด้านการเป็นแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล

ค่านิยมมีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนหรือบุคลิกภาพ รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม การแสดงพฤติกรรมที่ดีของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจบางประการ ซึ่งถ้ากระทำแล้วเหมาะสมกับวัยและได้รับการยอมรับก็จะผลักดันให้บุคคล แสดงพฤติกรรมหรือกระทำสิ่งนั้น ๆ ออกมา โดยกลุ่มผู้สูงอายุร้อยละ 76.9 และกลุ่มพหุวัยร้อยละ 56.3 ในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยกับการที่ค่านิยมทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 51.6 และ 53.6 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่บุคคลคาดว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม กลุ่มผู้สูงอายุใน กรุงเทพฯ ร้อยละ 61.5 และในต่างจังหวัดร้อยละ 52.8 กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 60.1 และในต่างจังหวัด ร้อยละ 47.0 มีทัศนคติเห็นด้วยเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งเป็นสัดส่วนสูงกว่าในกรุงเทพฯ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของค่านิยมที่เป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นรายประเด็น กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$) ต่อการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องตามวัยสูงที่สุด ในขณะที่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเป็นไปในทางเดียวกัน ($\bar{x} = 4.34$) สำหรับภาพรวม พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) สูงกว่าในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.22$) สอดคล้องกับทัศนคติของพหุวัยที่อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ในต่างจังหวัดสูงกว่าในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.24$ และ $\bar{x} = 3.95$) ตามลำดับ (ตารางที่ 2.8, 2.9)

	ทัศนคติของผู้สูงอายุ								ทัศนคติของพหุวัย							
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D		
แรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล	พื้นที่															
	กทม.	15.4	76.9	6.0	1.7	4.06	.53	39.3	56.3	3.8	0.5	0.0	4.34	.58		
บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย	ดจว.	41.1	51.6	7.0	0.3	4.33	.61	38.8	53.6	6.2	1.4	0.0	4.29	.64		
	กทม.	12.8	61.5	23.9	1.7	3.85	.64	25.7	60.1	13.7	0.5	0.0	4.10	.63		
บุคคลคาดหวังว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	ดจว.	34.9	52.8	11.7	0.6	4.21	.66	37.5	47.0	13.5	1.4	0.6	4.19	.76		

ตารางที่ 2.9 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อด้านนิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 4.22$	S.D. = .52	$\bar{x} = 3.95$	S.D. = .47
ดจว.	$\bar{x} = 4.27$	S.D. = .54	$\bar{x} = 4.24$	S.D. = .60

แรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมของบุคคล	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
	ทัศนคติของผู้สูงอายุ										ทัศนคติของพหุวัย				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
- บุคคลจะแสดงพฤติกรรมสอดคล้องตามวัย	กทม. 15.4	76.9	6.0	1.7	4.06	.53	39.3	56.3	3.8	0.5	4.34	.58	0.0	0.0	0.0
	ตจว. 41.1	51.6	7.0	0.3	4.33	.61	38.8	53.6	6.2	1.4	4.29	.64	0.0	0.0	0.0
- บุคคลคาดว่าจะได้รับการยกย่องเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	กทม. 12.8	61.5	23.9	1.7	3.85	.64	25.7	60.1	13.7	0.5	4.10	.63	0.0	0.0	0.0
	ตจว. 34.9	52.8	11.7	0.6	4.21	.66	37.5	47.0	13.5	1.4	4.19	.76	0.6	0.6	0.6

ตารางที่ 2.9 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติต่อคำนิยมที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x} = 4.22$	S.D. = .52	$\bar{x} = 3.95$	S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x} = 4.27$	S.D. = .54	$\bar{x} = 4.24$	S.D. = .60

เมื่อพิจารณาระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด พบว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 75.2 ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 63.3 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติว่าค่านิยมมีความสำคัญระดับปานกลาง ส่วนพหุวัย ร้อยละ 68.8 ในกรุงเทพฯ และ 62.3 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากกว่าในกรุงเทพฯ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ยังคงให้ความสำคัญกับค่านิยมถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่มักจะละเลยหรือเพิกเฉยต่อการยึดมั่นต่อค่านิยม (ตารางที่ 2.10)

ตารางที่ 2.10
ระดับทัศนคติที่มีต่อความสำคัญของค่านิยม

ระดับทัศนคติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	14.0	19.3	19.7	26.2
ปานกลาง	75.2	63.3	68.8	62.3
น้อย	10.3	17.4	11.5	11.5

2. ลักษณะของค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

คนไทยมักแสดงออกถึงความมีค่านิยมใน 2 มิติ โดยมิติแรก คือ ความเชื่อต่อค่านิยม และมิติที่สอง คือ การแสดงตนว่าได้เชื่อในค่านิยมนั้น ซึ่งแสดงออกโดยการปฏิบัติ สำหรับค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ เกิดจากการที่บุคคลให้คุณค่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งและยังต้องพิจารณาถึงผลของการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมออีกด้วย จึงถือว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นคนที่มีค่านิยมอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นค่านิยมจึงมีลักษณะเป็นความเชื่อ และเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติ ผู้ศึกษาแบ่งเนื้อหาหลักษณะของค่านิยมออกเป็น 2 ประเด็น คือ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ และค่านิยมที่มีลักษณะที่ยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มพื้นฐานจากคำสอนทางศาสนา โดยเชื่อว่าผู้ทำดีก็จะได้รับผลของการกระทำในทางที่ดี หากกระทำในสิ่งที่ไม่ดีก็จะได้รับผลของการกระทำในทางที่ไม่ดี หรือจะกล่าวว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือ มีเวรกรรม ความเชื่อที่ว่า “ บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงบิดามารดาที่สูงอายุจะได้บุญ ” ผู้สูงอายุใน กรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 54.7 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 62.7 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ 49.7 ในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 62.3 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุว่า “การเลี้ยงผู้สูงอายุจะได้บุญ ชาวบ้านก็ชื่นชม” หากมองในมุมกลับการละเลยผู้สูงอายุ เมื่อตนเองเดือดร้อนจะไม่ได้รับการเห็นใจจากผู้อื่น โดยพหุวัยในภาคเหนือกล่าวถึงเรื่องเวรกรรมที่

ติดตามมา เมื่อไม่เลี้ยงดูบิดามารดา หรือผู้สูงอายุที่มีพระคุณต่อตนว่า “ถ้าไม่ดูแล เป็นว่าจะเป็นบ้าเป็นบอ เป็นเวรเป็นกรรมถึงเฮา” พหุวัยส่วนหนึ่งต่างก็มีความเชื่อในครอบครัวเรื่องเวรกรรม โดยเชื่อว่าเวรกรรมมีจริง ถ้าทำสิ่งใดไม่ดี จะสะท้อนกลับสู่ตนเอง ดังนั้นเมื่อสมาชิกเลี้ยงดูพ่อแม่ หรือตอบแทนผู้มีพระคุณ จะได้รับผลตอบแทน มีลูกหลานคอยเลี้ยงยามแก่เฒ่า มีบางคนถือว่าการที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เป็นผลกรรมที่เคยปฏิบัติมาจากชาติก่อน ชาตินี้จึงต้องชดใช้กรรม

สำหรับประเด็นที่ว่า “บุคคลเชื่อว่า การเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต” ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 68.4 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 57.6 ขณะที่กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 53.0 ต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 63.3 ทั้งนี้ลักษณะค่านิยมในด้านความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดจากจิตสำนึกภายในตัวบุคคล และจากสังคมภายนอกหรือบุคคลอื่นที่ถูกตีความพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดี จึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเชื่อในเรื่องดังกล่าวในระดับมาก ในขณะที่เดียวกัน การเชื่อในเรื่องการตอบแทนบุญคุณนั้นไม่จำเป็นต้องตอบแทนเป็นสิ่งของเพียงอย่างเดียว อาจตอบแทนในลักษณะของการกระทำ หรือแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยได้

ประเด็นเกี่ยวกับการที่บุคคลเชื่อว่าการระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุเป็นค่านิยมที่ดีนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 54.7 ในต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 53.5 ส่วนกลุ่มพหุวัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีทัศนคติเห็นด้วย ร้อยละ 56.8 และ 56.5 ตามลำดับ ความเชื่ออีกประเด็นหนึ่งคือ บุคคลเชื่อว่าการไม่เนรคุณบิดามารดาและผู้มีพระคุณเป็นค่านิยมที่ดี ทั้งผู้สูงอายุ และพหุวัยมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งในสัดส่วนที่สูงมาก โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีถึง ร้อยละ 53.8 ต่างจังหวัด ร้อยละ 81.3 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มี ร้อยละ 62.3 ต่างจังหวัด ร้อยละ 72.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงระดับความเชื่อต่อค่านิยมเรื่องบาป-บุญ และเวรกรรมในการทอดทิ้งผู้มีพระคุณ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องเหล่านี้ในระดับมาก เพราะมีประสบการณ์มาก่อนหรือพบเห็นเหตุการณ์ในลักษณะนั้น โดยสมาชิกกล่าวว่า “เชื่อเพราะเห็นคนดุด่าพ่อแม่ ตอนนี้ลูกก็ทำพฤติกรรมเดียวกับที่เคยทำกับพ่อแม่ เห็นได้ว่าเรื่องเวรกรรมไม่ต้องรอชาติหน้า” หรือ “ถึงแม้จะไม่เคยประสบกับคนในครอบครัวตนเอง แต่จากการที่ยังเรียนอยู่ ครูที่โรงเรียนจะเล่าและสอนเรื่องนี้อยู่เสมอ” การกล่าวถึงบทสรุปในการประพาดิตนไม่ดีต่อพ่อแม่เป็น “กงก้างเกวียน ของคนคนนั้น”

จากการสำรวจทัศนคติ เช่น ประเด็นความเชื่อของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น ปรากฏว่าความเชื่อต่อการไม่เนรคุณบิดามารดา ผู้สูงอายุและพหุวัยตระหนักสูงกว่าประเด็นอื่น เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับความเชื่อของผู้สูงอายุและพหุวัยนั้น ผู้สูงอายุต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อเรื่องนี้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) สูงกว่าในกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีทัศนคติต่อความเชื่อว่าเป็นความเชื่อที่บุคคลเชื่อเป็นค่านิยมที่ดีในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และ 4.59 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.11, 2.12)

ทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม

ด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม	ทัศนคติของผู้สูงอายุ							ทัศนคติของพหุวัย					
	พื้นที่	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	SD	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D
-บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงบิดามารดาที่สูงอายุจะได้บุญ	กทม.	31.6	54.7	13.7	0.0	4.17	.65	47.0	49.7	2.7	0.0	4.43	.57
	ตจว.	62.7	34.5	2.5	0.3	4.59	.55	62.3	34.4	2.5	0.0	4.58	.58
-บุคคลเชื่อว่าการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นมงคลแก่ชีวิต	กทม.	26.5	68.4	5.1	0.0	4.21	.52	43.7	53.0	3.3	0.0	4.40	.55
	ตจว.	57.6	40.5	1.9	0.0	4.55	.53	63.3	34.2	2.5	0.0	4.60	.53
-บุคคลเชื่อว่าการระลึกถึงบุญคุณผู้สูงอายุเป็นค่านิยมที่ดี	กทม.	38.5	54.7	6.8	0.0	4.31	.59	56.8	39.9	3.3	0.0	4.53	.56
	ตจว.	53.5	40.5	5.1	0.9	4.46	.63	56.5	38.2	4.3	1.0	4.49	.63
-บุคคลเชื่อว่าการไม่เนรคุณบิดามารดาและผู้มีพระคุณเป็นค่านิยมที่ดี	กทม.	53.8	41.9	4.3	0.0	4.49	.58	62.3	34.4	2.2	1.1	4.57	.59
	ตจว.	81.3	16.8	1.9	0.0	4.79	.44	72.8	23.3	3.1	0.4	4.67	.59

ตารางที่ 2.12 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านความเชื่อที่เป็นลักษณะสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
กทม.	$\bar{x} = 4.30$ S.D = .45	$\bar{x} = 4.48$ S.D. = .40
ตจว.	$\bar{x} = 4.60$ S.D. = .41	$\bar{x} = 4.59$ S.D. = .44

ความเชื่อในสุภาสิต คำพังเพย

ค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมไทยเป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนยอมรับและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ถือได้ว่าบุคคลได้ให้คุณค่ากับค่านิยมนั้นๆ และการให้ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็เป็นการให้คุณค่ากับตัวผู้สูงอายุและนำไปสู่การกระทำที่ดีต่อผู้สูงอายุเช่นกัน ทั้งการให้คุณค่ากับบิดามารดา การให้ความเคารพ และความกตัญญูกตเวที ที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าพหุวัยมีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเช่นไร จากการศึกษาปรากฏผลดังนี้

การให้คุณค่ากับผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาทัศนคติต่อความเชื่อที่สะท้อนในรูปแบบ คำสุภาสิตและคำพังเพย คำกล่าวที่ว่า กับบิดา มารดาเป็นพรหมของบุตร ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 53.8 มีทัศนคติเห็นด้วย ต่างจังหวัด ร้อยละ 55.7 เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นไปในทิศทางเดียวกับทัศนคติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 48.1 ส่วนต่างจังหวัด ร้อยละ 63.7 มีทัศนคติเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งตามลำดับ ดังนั้นในการให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ จึงเป็นค่านิยมที่สมควรอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามกลุ่มพหุวัยส่วนใหญ่ในทุกชุมชน ก็ยังคงมองว่าตนยังยึดถือค่านิยมความกตัญญูการยิตรระบบอาวุโส การให้ความเคารพผู้สูงอายุ และการให้คุณค่าต่อผู้สูงอายุ นอกจากนั้นพหุวัยส่วนใหญ่มองว่า การทอดทิ้งพ่อแม่ ผู้มีพระคุณเป็นสิ่งไม่ดี “ถ้าทำไม่ดีกับผู้สูงอายุสังคมก็บิบบเขาเอง” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่ต้องจัดการกับสมาชิกที่ปฏิบัติตนต่างไปจากการยอมรับของชุมชน เช่น การไม่พูดคุยด้วย การประนามถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ประเด็นผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัวนั้น ผู้สูงอายุ ร้อยละ 58.1 และพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.4 มีทัศนคติเห็นด้วย ขณะที่ผู้สูงอายุ ร้อยละ 57.3 และพหุวัย ร้อยละ 65.8 ในต่างจังหวัด มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อประเด็นดังกล่าวทั้งนี้เพราะ ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ท่านช่วยสอนและบอกกล่าวในเรื่องต่างๆว่าเรื่องไหนดี เรื่องไหนไม่ดี เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์ หากเยาวชนไม่เข้าใจเรื่องใดก็ไปถามหรือขอคำปรึกษาได้ ซึ่งหากได้ปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีเหล่านี้แล้วสังคมก็จะให้การยอมรับ และถือเป็นเกียรติเป็นศรีในชีวิต

สำหรับการเปรียบผู้สูงอายุเหมือนไม้ไผ่ผึ่ง ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.4 และ ร้อยละ 39.6 และพหุวัยต่างจังหวัด ร้อยละ 42.1 และ 40.6 มีทัศนคติเห็นด้วย ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ การมองไม่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ดังที่พหุวัยมองว่า คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มการทอดทิ้งผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของคนในสังคม ติดเพื่อนฝูง การเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี คนที่เป็นพ่อแม่ให้ทุกอย่างแก่ลูกทั้งหมด แต่ไม่สอนให้ลูกรู้จักใช้หรือเห็นค่าของเงิน วิถีชีวิตการทำงานและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังอยู่ที่จิตสำนึกของแต่ละคน “เป็นที่เด็กเด็กดีก็ไม่ทิ้ง”

เมื่อพิจารณารายประเด็น ผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการที่ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของครอบครัวสูงกว่าประเด็นอื่น ซึ่งผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) สอดคล้องกับพหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.62$) โดยภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติต่อการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) ขณะที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีทัศนคติระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) สอดคล้องกับทัศนคติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่มีทัศนคติระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) ในขณะที่ในต่างจังหวัด มีทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีความเชื่อเกี่ยวกับสุภาษิต คำพังเพยที่สะท้อนคุณค่าของผู้สูงอายุสูงกว่าในกรุงเทพฯ (ตาราง 2.13, 2.14)

ด้านการให้คุณค่ากับ ผู้สูงอายุ	ทัศนคติของผู้สูงอายุ							ทัศนคติของพหุวัย							
	พื้นที่	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	$\bar{x}$	S.D
- ปิตา มารดาเป็น พรหมของบุตร	กทม.	29.1	53.8	16.2	0.0	0.0	4.10	.72	39.9	48.1	9.8	1.1	1.1	4.24	.76
	ตจว.	55.7	39.9	2.2	2.2	0.0	4.49	.65	63.7	30.3	2.7	3.3	0.0	4.54	.70
-ผู้สูงอายุเป็นร่มโพธิ์ร่ม ไทรของครอบครัว	กทม.	35.0	58.1	6.0	0.0	0.0	4.26	.64	39.3	51.4	8.7	0.5	0.0	4.29	.64
	ตจว.	57.3	39.9	2.8	0.0	0.0	4.54	.55	65.8	31.1	2.9	0.2	0.0	4.62	.55
- ผู้สูงอายุเปรียบ เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง	กทม.	28.2	50.4	11.1	9.4	0.9	3.95	0.92	22.4	42.1	21.9	11.5	2.2	3.71	1.01
	ตจว.	38.9	39.6	10.1	8.9	2.5	4.03	1.03	37.9	40.6	8.0	9.9	3.6	3.99	1.08

ตารางที่ 2.14 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อความเชื่อในการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุที่อยู่ในสภามิต คำพึงเพย

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 4.05	S.D. = .49	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.35	S.D. = .57	$\bar{x}$ = 4.38	S.D. = .59

เมื่อพิจารณาระดับทัศนคติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อพบว่า ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 62.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 50.3 มีทัศนคติว่าค่านิยม คือ ความเชื่อในระดับปานกลางส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 86.4 และในต่างจังหวัดร้อยละ 81.2 มีทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมที่มีลักษณะที่เป็นความเชื่อระดับปานกลางเช่นกันและไม่มีพหุวัยคนใดมีทัศนคติในระดับมาก (ตารางที่ 2.15)

ตารางที่ 2.15
ระดับทัศนคติที่มีต่อค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ

ระดับทัศนคติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	24.8	0.0	24.6	0.0
ปานกลาง	62.4	86.4	50.3	81.2
น้อย	12.8	13.6	25.1	18.8

2.2 ค่านิยมที่มีลักษณะที่ยึดถือปฏิบัติในสังคม

ค่านิยมที่พึงยึดถือปฏิบัติในสังคมไทย เป็นค่านิยมที่ดั้งาม โดยพิจารณาจากการแสดงออกด้านร่างกาย วาจา และจิตใจของบุคคลที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคล ผู้ศึกษาแบ่งลักษณะค่านิยมที่ควรปฏิบัติออกเป็น 3 ด้าน คือ การยึดหลักกตัญญูกตเวที การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและการให้ความเคารพผู้สูงอายุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การยึดหลักกตัญญูกตเวที

การยึดหลักกตัญญูกตเวตินั้นประกอบด้วยการสำนึก และตระหนักถึงบุญคุณหรือความดีที่บุคคลได้กระทำเพื่อให้คนได้รับประโยชน์และมีความคิดที่จะตอบแทนต่อผู้มีบุญคุณซึ่งเป็นความหมายของคำว่า “ กตัญญู “ ส่วนคำว่า “ กตเวที” เป็นการแสดงออก การปฏิบัติหรือการกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณ การยึดมั่นต่อความกตัญญูกตเวที่ยังคงพบเห็นในสังคมไทย หากในเด็กและเยาวชนยังคงยึดมั่นต่อความกตัญญูหรือไม่นั้น กลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 48.7 ยังคง มีปฏิบัติระดับมาก ต่างจังหวัดร้อยละ 33.5 ปฏิบัติระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มได้ระบุถึงการแสดงความกตัญญูของสมาชิกในครอบครัวด้วยการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น ดูแลด้านสุขภาพอนามัย อาหารการกิน การจัดที่พักของผู้สูงอายุ ซึ่งมีการดูแลทั้งในยามปกติและในยามเจ็บป่วย โดยผู้สูงอายุกล่าวว่า “ความกตัญญูเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมา ยังคงมีอยู่บ้างในสังคม” และคำกล่าวของพหุวัยบางคนซึ่งสะท้อนถึงการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยยึดหลักกตัญญูกตเวที ซึ่งได้ดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้โดยดูแลเรื่องกิจวัตร

ประจำวันของผู้สูงอายุว่า “เวลากลางคืนนำกระโถนฉี่มาวางไว้ เช้าก็นำกระโถนฉี่ไปทิ้ง มีพหุวัยที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ได้ดูแลพ่อแม่โดยจะนำขนม ข้าวต้มไปให้” เหตุผลในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุทั้งหมดคือการตอบแทนที่ผู้สูงอายุเคยดูแลตนเมื่อตอนเป็นเด็ก และ เมื่อถามความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวต่อประเด็นเรื่องการทอดทิ้งและทำร้ายผู้สูงอายุนั้น พบว่า สมาชิกรู้สึกเสียใจ ถ้าลูกหลานไปอยู่ไกล ๆ และให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังและรู้สึกสงสาร และในบางครอบครัวพี่น้องทุกคนช่วยกันดูแลผู้สูงอายุ โดยต้องมีคนเฝ้า 1 คน ผู้สูงอายุสามารถอยู่กับพี่ น้อง เขย สะใภ้ได้ทุกคน ทุกคนสามารถทำความสะอาดเช็ดปัสสาวะ อุจจาระของผู้สูงอายุได้ การกระทำเช่นนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงความกตัญญูทดแทน

ส่วนกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีการยึดมั่นความกตัญญู โดยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 14.8 ที่ไม่ยึดมั่นระดับน้อยที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่า ยังมีเยาวชนที่ไม่ยึดมั่นต่อความกตัญญู แต่พหุวัยในต่างจังหวัด ร้อยละ 34.2 ที่เห็นด้วยว่าเยาวชนยังคงยึดมั่นต่อความกตัญญู เป็นสัดส่วนที่สูงกว่าพหุวัยในกรุงเทพฯ ในทัศนคติของพหุวัยระบุว่า พฤติกรรมของคนไม่ค่อยเหมือนในอดีต เพราะสมัยก่อนบุคคลจะศรัทธายึดมั่นในศาสนาอย่างเหนียวแน่น ครอบครัวจะมั่นคง แต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไปมีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุนั้น ไม่เหมือนสมัยก่อน ทำให้สมาชิกในครอบครัวบางคนมองว่า “หากให้การดูแลและเอาใจใส่ลูกมากเท่าไรลูกจะตอบแทนบุญคุณมาก” เป็นคำกล่าวที่อาจไม่จริงเสมอไป โดยบางคนกล่าวว่า “ให้ไป โดยไม่ได้คิดว่าลูกจะตอบแทนหรือไม่” หรือ “เราไม่หวังผล ทำแบบพ่อแม่ให้ในสิ่งที่ดี ที่ถูก ไม่รู้เขาจะตอบแทนเราหรือไม่” หรือแม้แต่การที่สิ่งแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนภาคเกษตรกรรม การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ทำงานภาคอุตสาหกรรมหรือทำงานต่างถิ่น ทำให้ไม่ได้ดูแลหรืออยู่ทดแทนบุญคุณเท่าที่ควร

สำหรับประเด็นที่กล่าวว่าบุคคลที่มีความกตัญญูมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งผู้สูงอายุ ร้อยละ 59.8 และพหุวัย ร้อยละ 62.3 ในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติในระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 52.8 และพหุวัย ร้อยละ 55.9 ในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติระดับมากที่สุดกับประเด็นดังกล่าว ข้อมูลคุณภาพสะท้อนภาพความเชื่อนี้ว่า บางคนมีความเห็นว่า “ถ้ากตัญญูกับพ่อแม่ จะทำให้ทำมาค้าขึ้น มีความเจริญรุ่งเรือง”

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวมของผู้สูงอายุ และพหุวัยต่อการยึดมั่นความกตัญญู นั้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าในกรุงเทพฯ ค่าเฉลี่ยกลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ เท่ากับ 3.99 ในต่างจังหวัดเท่ากับ 4.19 ส่วนค่าเฉลี่ยของพหุวัยในกรุงเทพฯ เท่ากับ 3.89 ต่างจังหวัดเท่ากับ 4.19 (ตารางที่ 2.16, 2.17)

	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
ด้านการยึดหลักกตัญญูทดเวท	กทม.	14.5	48.7	33.3	2.6	0.9	3.73	.77	21.9	36.6	21.3	14.8	5.5	3.54	1.14
	ตจว.	30.4	33.5	32.3	3.5	0.3	3.90	.88	34.2	30.3	28.7	6.4	0.4	3.91	.95
-บุคคลที่มีความกตัญญูต่อผู้สูงอายุและเจริญกตัญญูในหน้าที่การงาน	กทม.	32.5	59.8	7.7	0.0	0.0	4.24	.58	31.7	62.3	4.4	1.6	0.0	4.24	.60
	ตจว.	52.8	43.4	3.2	0.0	0.6	4.47	.62	55.9	37.1	6.8	0.2	0.0	4.48	.63

ตารางที่ 2.17 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยด้านการยึดหลักกตัญญูทดเวท

พื้นที่	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
กทม.	$\bar{x}$ = 3.99	S.D = .54	$\bar{x}$ = 3.89	S.D. = .70
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .61	$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .65

(2) ระบบอาวุโส

ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความอาวุโสนั้น คือการที่บุคคลให้คุณค่ากับความสูงอายุ ซึ่งการยึดถือระบบอาวุโสของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติระดับมาก ร้อยละ 56.4 และร้อยละ 59.3 ตามลำดับ ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดร้อยละ 50.3 ส่วนพหุวัย ร้อยละ 53.2 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการยึดถือระบบอาวุโสมีความสำคัญ ยังคงใช้ได้ในปัจจุบัน เช่น การที่บิดามารดาสอนบุตรหลานให้รู้จักปู่ ย่า ตา ยาย ให้รู้ว่าเป็นคนในครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความสำคัญ โดยผู้สูงอายุระบุว่า “พ่อแม่เขาก็สอนให้ลูกรู่ว่านี่เป็นย่า เป็นยายนะ รู้สึกดีใจ” และยังพบว่ามีบุคคลที่ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่ใช่ญาติของตน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ค่านิยมในการยึดถือระบบอาวุโส ยังคงพบเห็นในสังคมไทย

สำหรับประเด็นที่ว่า ระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัยและจะแสดงกริยาที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุนั้น พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุตามคำกล่าวนี้น้อยที่สุด ร้อยละ 36.8 ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติระดับน้อย ร้อยละ 42.7 ทั้งนี้อาจแสดงกริยาที่ไม่ดีอยู่บ้างซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุระดับน้อย ร้อยละ 34.4 และร้อยละ 43.7 ตามลำดับ แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนกล่าวว่า “ลูกหลานสมัยนี้ไม่ค่อยรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ สนใจแต่เรื่องของตัวเอง” ดังนั้นทุกคนจึงตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ และปฏิบัติตนในทางที่เหมาะสมต่อผู้อาวุโสน้อยลงด้วย

ค่าเฉลี่ยในภาพรวมการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการยึดถือระบบอาวุโสในกรุงเทพฯ จะมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุต่ำกว่าในต่างจังหวัด ทั้งนี้ ผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ ที่มีต่อระบบอาวุโสอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.25$ และ $\bar{x} = 3.39$) ตามลำดับ ส่วนในต่างจังหวัดระดับการปฏิบัติต่อประเด็นดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.43$ ในกรุงเทพฯ และ $\bar{x} = 3.58$ ในต่างจังหวัด) (ตาราง 2.18, 2.19)

การยึดระบบอาวุโส	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
-การให้เกียรติผู้ที่มีอายุมากกว่า	กทม.	40.2	56.4	1.7	0.0	0.0	4.33	.68	39.3	59.3	4.4	0.0	0.0	4.35	.56
	ตจว.	50.3	47.5	1.3	0.6	0.3	4.46	.59	53.2	44.1	2.1	0.6	0.0	4.49	.57
-ระบบอาวุโสเป็นเรื่องล้าสมัย	กทม.	6.0	12.8	11.1	33.3	36.8	2.17	1.22	4.4	15.3	23.5	34.4	22.4	2.44	1.12
	ตจว.	12.0	7.9	12.7	42.7	24.7	2.39	1.27	16.3	11.5	11.5	43.7	17.0	2.66	1.33

ตารางที่ 2.19 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อลักษณะสำคัญของการยึดระบบอาวุโส

พื้นที่	ผู้สูงอายุ				พหุวัย			
กทม.	$\bar{x}$	=	3.25	S.D. = .67	$\bar{x}$	=	3.39	S.D. = .62
ตจว.	$\bar{x}$	=	3.43	S.D. = .68	$\bar{x}$	=	3.58	S.D. = .73

(3) การให้ความเคารพผู้สูงอายุ

การให้ความเคารพผู้สูงอายุเป็นการแสดงออกของบุคคลที่ส่งผ่านทั้งทางกาย วาจาและจิตใจต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้การแสดงความเคารพการพูดจาไพเราะหรือการคิดดีต่อผู้สูงอายุ เป็นการบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร โดยประเด็นที่เยาวชนแสดงความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าเป็นประจำนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.0 และต่างจังหวัด ร้อยละ 52.8 มีปฏิบัติระดับมาก ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 71.0 และต่างจังหวัด ร้อยละ 51.1 มีการปฏิบัติมากเช่นกัน มีผู้สูงอายุร้อยละ 1.7 ที่มองว่าไม่ได้รับการเคารพ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุและมีทัศนคติที่ว่า “คนรุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากนัก เช่น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ตักเตือนจะเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง” สอดคล้องกับที่พหุวัยมองเยาวชนว่า “เด็กสมัยนี้พูดอะไรไม่ค่อยฟัง พูดแบบนี้ ไปทางโน้น เชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ดันทุรัง” ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยยอมรับในทิศทางเดียวกันว่าการเคารพผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับการมีบารมีของผู้สูงอายุที่สั่งสมมาทำให้เกิดการยำเกรงและนับถือ

สำหรับประเด็นการแสดงความเคารพผู้สูงอายุด้วยการไหว้ถือเป็นการนอบน้อมผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 68.4 และพหุวัยร้อยละ 61.7 มีการปฏิบัติระดับมาก ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 55.7 พหุวัยร้อยละ 50.1 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด ประเด็นที่เยาวชนแสดงความเคารพในการตัดสินใจของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 59.8 ต่างจังหวัด ร้อยละ 49.7 มีการปฏิบัติระดับมาก ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 และต่างจังหวัด ร้อยละ 34.4 มีการปฏิบัติระดับมากเช่นเดียวกัน มีผู้สูงอายุและพหุวัยร้อยละ 9.5 ที่ปฏิบัติระดับน้อย และมองว่าผู้สูงอายุควรตัดสินใจด้วยตนเองหรือพหุวัยไม่เชื่อในการตัดสินใจของผู้สูงอายุ จากข้อความดังกล่าว แสดงถึงปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับพหุวัย โดยเฉพาะวัยรุ่น ที่ไม่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุเท่าที่ควร จึงกล่าวได้ว่า ค่านิยมในการเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุเป็นอีกค่านิยมหนึ่งที่พหุวัยควรปฏิบัติอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสังคมจะเจริญหรือเสื่อมถอยหรือจะเป็นไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมที่คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นการที่สังคมไทยยังมีการให้ความเคารพผู้สูงอายุอยู่นั้น ถือว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับพหุวัยเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพสังคมไทยในระดับหนึ่งด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อการไหว้ ว่าเป็นการแสดงความนอบน้อมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) สูงกว่าประเด็นอื่น เช่นเดียวกับ พหุวัยในต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.46$) เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุและพหุวัยในต่างจังหวัดมีการปฏิบัติต่อการเคารพผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.34$ และ 4.30) สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯ ซึ่งมีความรู้สึกในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$ และ 4.19) ตามลำดับ (ตาราง 2.20,2.21)

ด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
-การแสดงความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าเป็นประจำ	กทม.	22.2	65.0	11.1	0.0	1.7	4.06	.69	25.1	71.0	2.7	1.1	0.0	4.20	.53
	ตจว.	45.6	52.8	1.6	0.0	0.0	4.44	.52	42.7	51.1	5.8	0.2	0.2	4.35	.62
- การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ถือว่าเป็นการนอบน้อมผู้สูงอายุ	กทม.	27.4	68.4	2.6	1.7	0.0	4.21	.57	34.4	61.7	3.8	0.0	0.0	4.30	.53
	ตจว.	55.7	43.7	0.6	0.0	0.0	4.55	.51	50.1	46.4	3.3	0.2	0.0	4.46	.57
- มีการแสดงความเคารพในการตัดสินใจของผู้สูงอายุ	กทม.	16.2	59.8	21.4	2.6	0.0	3.89	.68	30.1	52.5	14.8	1.6	1.1	4.08	.78
	ตจว.	28.2	49.7	19.3	2.8	0.0	4.03	.76	34.4	42.3	21.9	1.4	0.0	4.09	.78

ตารางที่ 2.21 แสดงค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย ต่อลักษณะสำคัญทางค่านิยมด้านการให้ความเคารพผู้สูงอายุ

พื้นที่	ผู้สูงอายุ			พหุวัย		
กทม.	$\bar{x}$ = 4.05	S.D. = .49		$\bar{x}$ = 4.19	S.D. = .47	
ตจว.	$\bar{x}$ = 4.34	S.D. = .48		$\bar{x}$ = 4.30	S.D. = .52	

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นลักษณะของค่านิยมที่ยึดถือในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 65.0 และพหุวัย ร้อยละ 68.3 มีการปฏิบัติระดับปานกลาง ในขณะที่ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 70.9 และพหุวัยร้อยละ 66.4 มีการปฏิบัติระดับปานกลางเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 2.22)

ตารางที่ 2.22

ระดับการปฏิบัติตามลักษณะของค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย

ระดับการปฏิบัติ	กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
	ผู้สูงอายุ	พหุวัย	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
มาก	23.0	19.1	18.7	15.5
ปานกลาง	65.0	68.3	70.9	66.4
น้อย	12.0	12.6	10.4	18.1

3. การสร้างค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การสร้างค่านิยมมีวิธีการปฏิบัติหลากหลายวิธี ได้แก่ การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับการปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่เป็นเด็ก ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.3 มีการปฏิบัติมากในรูปแบบดังกล่าว ในต่างจังหวัด ร้อยละ 53.5 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.4 และต่างจังหวัด ร้อยละ 49.9 มีการปฏิบัติระดับมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในประเด็นรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อเด็กและเยาวชน นอกจากการอบรมสั่งสอนโดยตรงแล้วยังมีวิธีการปลูกฝังและถ่ายทอดค่านิยมที่ดีทางอ้อม โดยการเล่านิทานที่แทรกคุณธรรม และการที่บิดามารดาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน มีผู้สูงอายุบางรายแสดงทัศนะว่านิทานเป็นเรื่องที่เด็กชอบฟัง มากกว่าคำอบรมสั่งสอนโดยตรง ดังนั้นหากมีการสอดแทรกเรื่องความกตัญญู หรือการให้ความเคารพผู้สูงอายุไว้ในเรื่องด้วย จะทำให้เยาวชนค่อย ๆ ซึมซับเรื่องการปฏิบัติตนที่ดีต่อผู้สูงอายุ เช่น พหุวัยบางคนกล่าวว่า “ตั้งแต่เล็ก ๆ มียายสอน เล่าเหมือนนิทานและ เห็นตัวอย่างที่ไม่ดีถ้าไม่ดูแลปู่ย่า พอเราแก่เฒ่า ลูกหลานก็ไม่ดูแล เป็นกลอุบายของปู่ย่าที่สอนลูกหลาน” มีผู้สูงอายุกล่าวว่า การปลูกฝังให้ลูกหลานประพฤติตนเป็นคนดีในครอบครัวหรือสังคมผู้สูงอายุต้องสอนโดยใช้นิทานหรือเรื่องเล่าในชุมชนเป็นเครื่องมือในการสอนลูกหลาน “เป็นกลอุบายของปู่ ย่า ที่สอนลูกหลานด้วยนิทาน” ทำให้เด็กและเยาวชนไม่รู้สึกว่ามีผู้ใหญ่คอยจับผิด

สำหรับการแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็น เพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 60.7 และพหุวัยร้อยละ 50.8 ปฏิบัติระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 50.0 และพหุวัย

ร้อยละ 54.4 ในต่างจังหวัดมีปฏิบัติระดับมากที่สุดว่าเป็นรูปแบบที่ดี ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าบุตรหลาน ส่วนใหญ่ต้องไปเรียนหนังสือ เวลาใกล้ชิดกับผู้สูงอายุน้อยลง บิดามารดาจึงมีกลวิธีการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุในครอบครัวให้กับบุตรหลาน โดยการฝึกให้บุตรหลานเรียนรู้จากการแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใหญ่หรือญาติ ๆ ที่กระทำต่อผู้สูงอายุในครอบครัว ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นเพื่อเป็นแบบอย่าง ควบคู่ไปกับการสอนให้บุตรหลานรู้จักการดูแลบิดามารดา เหมือนกับที่บิดามารดาเคยดูแลปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้ซึมซับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุ จากการสนทนากลุ่มพบข้อมูลที่น่าสนใจว่า สมาชิกในครอบครัวที่มีครอบครัวเป็นของตนเอง บางรายส่งบุตรของตนไปเยี่ยมและดูแลผู้สูงอายุบ้างเป็นครั้งคราว เนื่องจากต้องเรียนหนังสือต่างอำเภอ อาจไม่มีเวลาได้ใกล้ชิดผู้สูงอายุเท่าที่ควร แต่เมื่อมีวันหยุด และพ่อแม่กระตุ้นให้ทำหน้าที่เอาสิ่งของหรืออาหารไปให้ผู้สูงอายุ ในบางรายนอกจากจะซักผ้า ถูบ้าน และหุงหาอาหารให้กับผู้สูงอายุแล้ว มักให้บุตรนำอาหารไปให้ปู่ ย่า ตา ยาย และสอนว่า “เอาขนม แ่งข้าวต้มไปให้แม่หลวง ตอนนี้องแม่เลี้ยงแม่หลวง แม่เฒ่าไป ต้องเลี้ยงแม่นะ” และแสดงทัศนคติว่าการแสดงให้ลูกหลานเห็นเมื่อต้องดูแลปู่ ย่า ตา ยาย และบางครั้งอาจจะใช้ให้ลูกเอาสิ่งของหรืออาหารไปให้ผู้สูงอายุ เป็นการปลูกฝัง เรื่องความกตัญญูได้ดีที่สุด แสดงให้เห็นว่า การสอนและการให้เห็นตัวอย่างการกระทำหรือให้เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติต่อผู้สูงอายุจะทำให้เด็ก หรือเยาวชนได้ซึมซับค่านิยมเรื่องความกตัญญูได้ดี

ประเด็นการทานอาหารเย็นร่วมกันและผู้สูงอายุได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนบุตรหลานนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 62.4 ต่างจังหวัด ร้อยละ 43.4 มีปฏิบัติระดับมาก เช่นเดียวกับการปฏิบัติของพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 50.8 และ 48.0 การอบรมสั่งสอนเรื่องความกตัญญูและเคารพผู้สูงอายุภายในครอบครัว เกิดจากการรับรู้เรื่องความกตัญญูโดยการที่คนเฒ่าคนแก่สอนให้บุตรหลานฟัง ซึ่งในเวลาทานอาหารเย็นบุตรหลานจะพร้อมหน้า ใครพบเห็นอะไร ก็มีโอกาсле่าให้คนอื่น ๆ รับฟัง ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุก็มีโอกาสสั่งสอนบุตรหลานจนเกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีผู้สูงอายุบางราย แสดงทัศนคติต่อการสั่งสอน บุตรหลาน ในตอนทานข้าวว่า “เกิดเป็นคนไทย ถ้าคนแก่เคยดูแลเรา ก็ต้องดูแลเขาตอบแทน “ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีความเห็นเรื่องการปลูกฝังความกตัญญูว่า “ ต้องสั่งสอน มีอะไรต้องบอก เช่น บอกว่าไปดูลุง ปอโตก็ดูแลแม่นะ” และสอนว่า“เวลาเห็นคนแก่ทำอะไร ต้องช่วยเหลือ สอนอะไรให้เชื่อฟัง ไม่ใช่แต่ปู่ย่าของเราเท่านั้น”

พหุวัยได้กล่าวถึงการรับรู้ในเรื่องความกตัญญูไว้ว่า“ได้รับรู้มาจากการที่ครอบครัวเป็นคนสั่งสอน เช่น มีป้า น้า บอกให้ช่วยดูแลคนแก่” ในขณะที่บางคนที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจะได้รับการปลูกฝังจากผู้สูงอายุว่า “ใครมีบุญคุณกับครอบครัวก็ต้องตอบแทน” พหุวัยจึงได้รับการปลูกฝังความกตัญญูโดยการพูดและบอกกล่าวให้ประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะสมาชิกมีความเชื่อว่า ถ้าพูดออกไปตรง ๆ เด็กจะซึมซับได้ง่าย

นอกจากนี้การเรียนรู้จากที่โรงเรียนเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่จะสั่งสอนและปลูกฝังเรื่องความกตัญญูให้เด็กและเยาวชนได้ เพราะนอกเหนือจากการได้รับความรู้ทางวิชาการ ที่โรงเรียนแล้วยังมีการสอนที่สอดแทรกเรื่องความกตัญญู ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ โดยพหุวัยระบุว่า ได้รับรู้เรื่องความกตัญญูมาจากการสอนที่โรงเรียน ดังข้อความที่พหุวัยบางราย กล่าวว่า “โรงเรียนเป็นแหล่งที่สั่งสอนและปลูกฝังเรื่องความกตัญญู และการให้ความเคารพผู้อาวุโสได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด บางครั้งสอนเรื่องความกตัญญูมากกว่าครอบครัวเสียอีก” ซึ่งรูปแบบที่โรงเรียนปลูกฝังค่านิยมแก่เด็กและเยาวชน คือ การอบรมจริยธรรม การสอนศาสนา การจัดงานวันพ่อ วันแม่ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของผู้มีพระคุณ

นอกจากการอบรมสั่งสอนของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียนแล้ว เรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ ยังสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หรือเกิดจาก “จิตสำนึก” ของแต่ละคน เมื่อถามถึงเรื่องวิธีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญู ผู้สูงอายุ กล่าวว่า “ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของคนเป็นลูก” และกล่าวในทำนองเดียวกันว่า “พ่อแม่พาลูกรอด แม่คนเดียวพาไม่รอด อยู่ที่สำนึกของลูกหลาน” บางคนระบุว่า สามารถเรียนรู้เรื่องค่านิยมต่าง ๆ ด้วยตนเอง “รู้โดยธรรมชาติ คนทั่วไปรู้กันอยู่แล้ว” ย่อมแสดงให้เห็นว่าบางครั้งเรื่องของความกตัญญู การเคารพผู้ใหญ่ การยึดระบบอาวุโสเป็นเรื่องที่เราต้องตระหนักเอง เมื่อทุกคนรับรู้เรื่องดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมแสดงความกตัญญูกับผู้สูงอายุ โดยการดูแลผู้สูงอายุทั้งยามเจ็บป่วยและยามปกติ เหมือนที่ทำอยู่เป็นประจำทุกวัน ให้ผู้สูงอายุมีความสุข

ในการสร้างค่านิยมโดยการให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดค่านิยมด้านความกตัญญูนั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.0 ต่างจังหวัด ร้อยละ 52.9 และพหุวัยในกรุงเทพฯ ร้อยละ 52.5 ต่างจังหวัดร้อยละ 50.9 มีการปฏิบัติระดับมาก พหุวัยกล่าวถึงวิธีการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูในครอบครัว ว่าควรทำโดยการสอนและทำให้ลูกหลานเห็น เนื่องจากสมาชิกให้เหตุผลว่า “ต่อไปก็ต้องแก่ การเอาข้าวไปให้แม่ก็เรียกลูกมาสอนและบอกว่า ให้ลูกเอาข้าวแบ่งให้ย่าก่อน ” เพื่อสอนให้บุตรหลานเห็นและซึมซับพฤติกรรมนี้ และจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ของตนต่อไป บางคนกล่าวว่า บางครั้งสอนเด็กจะไม่เชื่อฟัง อาจต้องใช้วิธีการให้คำแนะนำ หรือสอนทางอ้อม ไม่ตั้งใจสอนจนเกินไป ทั้งนี้เพราะเด็ก ๆ จะคิดว่าผู้ใหญ่คอยจับผิด และบีบคั้นจิตใจ ดังนั้นอาจไม่เชื่อฟัง นอกจากการที่บิดามารดาใช้ให้ลูกหลานเอาขนมหรือสิ่งของไปให้ตายายแทนตนแล้ว ยังมีวิธีการอื่นๆ ที่ส่งเสริมความรักความผูกพันกันในครอบครัว โดยการมอบหน้าที่สั่งสอน และปลูกฝังค่านิยมให้ผู้สูงอายุ หรือโดยการให้บุตรหลานทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น ให้ลูกหลานใส่บาตรร่วมกับผู้สูงอายุ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ นอกจากนี้มีการสอนเรื่องการใช้เงิน ลดการใช้ของฟุ้งเฟ้อให้เด็กเห็นค่าของเงิน ควรส่งเสริมให้มีการยกมือไหว้ สวัสดีให้เป็นนิสัย เมื่อพิจารณาทัศนคติของผู้สูงอายุต่อรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญูให้กับลูกหลานนั้น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกับพหุวัย คือ ทั้งโรงเรียนและครอบครัวสามารถถ่ายทอดค่านิยมจากการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานรับรู้ ทำให้เห็นตัวอย่างที่ดี ๆ ได้ แต่ประเด็นที่

สำคัญที่สุดคือจิตสำนึกของแต่ละคน นอกจากนั้น วิทยุ และโทรทัศน์เป็นเครื่องมือสื่อสารในยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เป็นสื่อกลางให้ลูกหลานได้รับการปลูกฝังค่านิยมในสังคม ซึ่งในทัศนะของผู้สูงอายุมองว่า ส่วนใหญ่วิทยุและโทรทัศน์มักจะทำให้ลูกหลานเชื่อค่านิยมของต่างชาติ และมองว่าค่านิยมของไทยล้าสมัย แต่เมื่อมีรายการบางรายการที่เสนอความยากลำบากของผู้สูงอายุ อาจทำให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยพหุวัยกล่าวว่า จะเลี้ยงดูพ่อแม่ ไม่ทอดทิ้งเหมือนที่เห็นในโทรทัศน์

ค่าเฉลี่ยในภาพรวมการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัย ทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีการปฏิบัติเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ต่างจังหวัดเท่ากับ 4.35 ส่วนพหุวัยในกรุงเทพฯ มีการปฏิบัติเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ในต่างจังหวัดเท่ากับ 4.35 (ตาราง 2.23,2.24)

การสร้างค่านิยม	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ										การปฏิบัติของแพทย์				
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	S.D
- การกตัญญูต่อบุคคลที่ควรได้รับยกย่องและชื่นชม	กทม.	44.4	45.3	8.5	1.7	0.0	4.32	.705	51.4	44.8	2.7	7.1	0.0	4.46	.609
	ตจว.	53.5	43.1	2.8	0.6	0.0	4.49	.58	49.9	46.2	3.7	0.2	0.0	4.45	.57
- การแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็นเพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ	กทม.	36.8	60.7	0.9	1.7	0.0	4.35	.58	47.0	50.8	1.6	0.5	0.0	4.44	.560
	ตจว.	50.0	46.9	2.8	0.3	0.0	4.46	.57	54.4	40.0	5.0	0.6	0.0	4.48	.62

	การปฏิบัติของผู้สูงอายุ								การปฏิบัติของพหุวัย						
	พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{x}$	SD
การสร้างค่านิยม	กทม.	21.4	62.4	12.8	2.6	0.9	4.00	.72	45.4	50.8	2.7	1.6	0.0	4.39	.62
- ช่วงเวลาทานอาหารเย็น ผู้สูงอายุจะอบรมสั่งสอนบุตร	ตจว.	35.4	43.4	13.0	5.7	2.5	4.03	.97	36.1	48.0	7.2	6.2	2.5	4.08	.94
- การถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูเป็นหน้าที่ผู้สูงอายุในครอบครัว	กทม.	29.1	65.0	5.1	0.9	0.0	4.22	.57	46.4	52.5	0.5	0.5	0.0	4.44	.54
	ตจว.	44.0	52.9	2.8	0.3	0.0	4.40	.56	43.5	50.9	5.2	0.4	0.0	4.37	.60

ตารางที่ 2.24 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยที่มีต่อการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ผู้สูงอายุ	พหุวัย
กทม.	$\bar{x} = 4.22$ S.D. = .47	$\bar{x} = 4.43$ S.D. = .47
ตจว.	$\bar{x} = 4.35$ S.D. = .51	$\bar{x} = 4.35$ S.D. = .52

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมที่ปฏิบัติ พบว่า ในกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 98.3 และพหุวัย ร้อยละ 98.9 มีการปฏิบัติระดับมาก ในขณะที่ในต่างจังหวัด ผู้สูงอายุ ร้อยละ 58.9 และพหุวัย ร้อยละ 60.6 มีการปฏิบัติระดับปานกลาง (ตารางที่ 2.25)

ตารางที่ 2.25
ระดับการปฏิบัติของผู้สูงอายุและพหุวัยต่อการสร้างค่านิยม

ระดับการปฏิบัติ	ผู้สูงอายุ		พหุวัย	
	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	98.3	22.1	98.9	25.4
ปานกลาง	0.9	58.9	0.5	60.6
น้อย	0.9	19.0	0.5	14.0

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

การทดสอบความสัมพันธ์ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มพหุวัยในพื้นที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัด โดยผู้ศึกษามีความสนใจว่ากลุ่มตัวแปรอิสระในด้านเขตที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมา น่าจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมจึงได้นำมาทดสอบกับทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมสำหรับกลุ่มพหุวัยนำตัวแปรอิสระด้านอาชีพ และประสบการณ์ในการให้การดูแลผู้สูงอายุมาทดสอบว่ามีความสัมพันธ์กันโดยใช้ค่าที (Independent Samples T-test) และ One Way ANOVA ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. การทดสอบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของผู้สูงอายุเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

1) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การศึกษาความสัมพันธ์ของเขตที่อยู่อาศัย ได้แก่เขตเมืองและเขตชนบทจะก่อให้เกิดทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมที่แตกต่างกันหรือไม่ เมื่อทดสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างพบว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯที่มีเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีทัศนคติที่ดี ($\bar{x} = 4.13$) สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่อยู่ในเขตเมืองหรือเขตชนบทมีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ($p = .751$) (ตารางที่ 2.26)

ตารางที่ 2.26
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ
และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.13	.45	4.68	.000**
	ชนบท	49	3.79	.32		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.23	.51	.32	.751
	ชนบท	272	4.35	.47		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม (ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

ผู้สูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพฯซึ่งอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p = .000$) โดยผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะค่านิยม ($\bar{x} = 4.12$) สูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตชนบท ในส่วนของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ($p = .060$) (ตารางที่ 2.27)

ตารางที่ 2.27
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ
และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.12	.33	3.78	.000***
	ชนบท	49	3.87	.37		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.16	.37	1.89	.060
	ชนบท	272	4.28	.38		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

3) เขตที่อยู่อาศัยกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างค่านิยม พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่อาศัยในเมืองและชนบทมีทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .507$) เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ($p = .123$) (ตาราง 2.28)

ตารางที่ 2.28

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	เขตที่อยู่อาศัย	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	เมือง	66	4.19	.54	.67	.507
	ชนบท	49	4.25	.39		
ต่างจังหวัด	เมือง	44	4.23	.52	1.55	.123
	ชนบท	272	4.36	.51		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

4) ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม ผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แม้จะมีประสบการณ์หรือไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุก็มีทัศนคติเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับค่านิยมที่ไม่แตกต่างกัน โดยในกรุงเทพฯ มีค่า ($p = .447$) ต่างจังหวัด ($p = .261$) (ตารางที่ 2.29)

ตารางที่ 2.29

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.01	.45	.76	.44
	ไม่มี	38	3.94	.38		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.35	.47	1.13	.26
	ไม่มี	37	4.26	.51		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

5) ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับลักษณะของค่านิยมพบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อลักษณะค่านิยมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ในกรุงเทพฯมีค่า ($p=.122$) ต่างจังหวัดมีค่า ($p = .062$) (ตารางที่ 2.30)

ตารางที่ 2.30

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เป็นความเชื่อและยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.05	.39	1.56	.122
	ไม่มี	38	3.93	.31		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.25	.37	1.88	.062
	ไม่มี	37	4.37	.42		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

6) ประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯที่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ มีทัศนคติเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ซึ่งแตกต่างจากทัศนคติของผู้สูงอายุที่ไม่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้สูงอายุในต่างจังหวัดที่มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างจากคนที่ไม่มีประสิทธิภาพมาก่อน (ตารางที่ 2.31)

ตารางที่ 2.31
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	79	4.30	.41	2.41	.019*
	ไม่มี	38	4.05	.56		
ต่างจังหวัด	มี	279	4.33	.52	1.21	.226
	ไม่มี	37	4.44	.46		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2.การทดสอบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของพหุวัยเกี่ยวกับค่านิยมกับตัวแปรอิสระ

1) อาชีพกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมพบว่า พหุวัยทั้ง2 พื้นที่ที่มีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมที่ไม่แตกต่างกันโดยในกรุงเทพฯมีค่า ($p=.750$) ต่างจังหวัด ค่า ($p=.716$) (ตารางที่ 2.32)

ตารางที่ 2.32

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	.144	.072	.287	.750
	ภายในกลุ่ม	111	27.815	.250		
	รวม	113	27.959			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	.158	.079	.334	.716
	ภายในกลุ่ม	425	100.623	.236		
	รวม	427	100.781			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

2) อาชีพกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ)

การศึกษาค้นคว้าความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยม(ที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติในสังคม) พบว่า กลุ่มพหุวัยในกรุงเทพมหานครมีทัศนคติที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($p = .007$) โดยพหุวัยที่มีอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจมีทัศนคติที่สูงที่สุด ($\bar{x} = 4.15$) ในขณะที่พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีอาชีพแตกต่างกันมีทัศนคติในเรื่องลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2.33,2.34)

ตารางที่ 2.33

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	.957	.478	5.158	.007 **
	ภายในกลุ่ม	111	10.297	.902		
	รวม	113	11.254			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	.466	.233	1.373	.254
	ภายในกลุ่ม	425	72.138	.169		
	รวม	427	72.604			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 2.34

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพมหานครกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	1	3.14	.34
รับราชการและ	8	4.15	
รัฐวิสาหกิจ			
รับจ้างและค้าขาย	105	4.11	.30
รวม	114	4.11	.31

3) อาชีพกับการสร้างค่านิยม

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยเปรียบเทียบกันภายในกลุ่มพหุวัยในกรุงเทพฯ พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีทัศนคติที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .011$) ต่างจังหวัด ($p = .042$) เมื่อพิจารณาอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการและรัฐวิสาหกิจนั้นจะมีทัศนคติต่อการสร้างค่านิยมสูงกว่าอาชีพเกษตรกรและรับจ้างและค้าขาย ในกรุงเทพฯ ($\bar{x} = 4.53$) และต่างจังหวัด ($\bar{x} = 4.55$) (ตารางที่ 2.35 – 2.36)

ตารางที่ 2.35

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับการสร้างค่านิยม

พื้นที่	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
กรุงเทพฯ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.124	1.062	4.671	.011*
	ภายในกลุ่ม	111	25.241	.227		
	รวม	113	27.366			
ต่างจังหวัด	ระหว่างกลุ่ม	2	1.687	.843	3.176	.042*
	ภายในกลุ่ม	425	112.879	.265		
	รวม	427	114.567			

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

ตารางที่ 2.36

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัยในกรุงเทพฯกับการสร้างค่านิยม

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	1	3.00	
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	8	4.53	.47
รับจ้างและ ค้าขาย	105	4.43	.47
รวม	114	4.42	.49

ตารางที่ 2.37
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างอาชีพของพหุวัย
ในต่างจังหวัดกับการสร้างค่านิยม

อาชีพ	N	$\bar{x}$	S.D
เกษตรกร	183	4.32	.50
รับราชการและ รัฐวิสาหกิจ	36	4.55	.49
รับจ้างและค้าขาย	209	4.34	.53
รวม	428	4.35	.51

4) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมพหุวัยที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ มีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกันหรือไม่ จากการทดสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างในประเด็นดังกล่าวพบว่า พหุวัยในต่างจังหวัดที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุจะมีทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมแตกต่างจากพหุวัยที่ไม่มีประสพการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .025$) โดยพหุวัยที่มีประสพการณ์มีทัศนคติเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.31$) สูงกว่าพหุวัยที่ไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ ในขณะที่พื้นที่กรุงเทพฯ ประสพการณ์ของพหุวัยที่แตกต่างกันมีผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยมไม่ต่างกัน (ตารางที่ 2.38)

ตารางที่ 2.38
การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัย
ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของค่านิยม

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.18	.45	1.21	.229
	ไม่มี	80	4.26	.49		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.31	.48	2.24	.025*
	ไม่มี	109	4.19	.53		

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

5) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างพหุวัยที่มีประสพการณ์และไม่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด พบว่า พหุวัยทั้ง 2 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมไม่แตกต่างกัน ในกรุงเทพฯมีค่า(p.856)ส่วนต่างจังหวัดมีค่า (p =.117) (ตารางที่ 2.39)

ตารางที่ 2.39

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติ

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.09	.31	.18	.856
	ไม่มี	80	4.10	.32		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.30	.41	1.57	.117
	ไม่มี	109	4.23	.41		

* = P < 0.05 , ** = P < 0.01 , *** = P < 0.001

6) ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการปฏิบัติการสร้างค่านิยม

การศึกษาความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม พบว่า พหุวัยในกรุงเทพฯ (p = .856) และในต่างจังหวัด (p = .117)ที่มีประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุต่างกัน คือ กลุ่มที่มีและไม่มีประสพการณ์จะมีการปฏิบัติในการสร้างค่านิยมไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 2.40)

ตารางที่ 2.40

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุของพหุวัยในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดกับการปฏิบัติในการสร้างค่านิยม

พื้นที่	ประสพการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุ	N	$\bar{x}$	S.D	t	P
กรุงเทพฯ	มี	103	4.09	.31	.18	.856
	ไม่มี	80	4.10	.32		
ต่างจังหวัด	มี	375	4.30	.41	1.57	.117
	ไม่มี	109	4.23	.41		

* = P < 0.05 , ** = P < 0.01 , *** = P < 0.001

ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของผู้สูงอายุ และพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตารางที่ 2.41
สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	t	P
เขตที่อยู่อาศัยกับการให้ความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	4.68	.000***
- ต่างจังหวัด	.32	.751
เขตที่อยู่อาศัยกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	3.78	.000***
- ต่างจังหวัด	1.89	.060
เขตที่อยู่อาศัยกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	.67	.507
- ต่างจังหวัด	1.55	.123
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการให้ความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	.76	.447
- ต่างจังหวัด	1.13	.261
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	1.56	.122
- ต่างจังหวัด	1.88	.062
ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	2.41	.019*
- ต่างจังหวัด	.226	.226

*= P < 0.05 , ** = P < 0.01, *** = P < 0.00

ตารางที่ 2.42

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติตามค่านิยมในสังคมไทยของพหุวัย
กับตัวแปรอิสระ

ประเด็น	F	P
อาชีพกับความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	.287	.750
- ต่างจังหวัด	.334	.716
อาชีพกับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	5.158	.007*
- ต่างจังหวัด	1.373	.254
อาชีพกับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	4.671	.011*
- ต่างจังหวัด	3.176	.042
ประเด็น	t	P
ประสบการณ์กับความสำคัญของค่านิยม		
- กทม.	1.21	.229
- ต่างจังหวัด	2.24	.025
ประสบการณ์กับลักษณะของค่านิยม		
- กทม.	.18	.856
- ต่างจังหวัด	1.57	.117
ประสบการณ์กับการสร้างค่านิยม		
- กทม.	.18	.856
- ต่างจังหวัด	1.57	.117

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$, *** = $P < 0.001$

สรุป

สังคมไทยใช้ค่านิยมเป็นตัวกำหนดหน้าที่ เป้าหมาย แรงจูงใจให้บุคคลปฏิบัติตนไปในแนวทางที่เหมาะสม คนในสังคมจึงให้ความสำคัญกับค่านิยมว่าเป็น ปัจจัยหนึ่งที่จะนำความเจริญและความเสื่อมมาสู่สังคม ดังนั้นการให้คุณค่ากับค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่เป็นผู้สูงอายุ และบุตรหลานที่แสดงต่อกัน ทั้งนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมมีหน้าที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) สำหรับผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีทัศนคติต่อประเด็นดังกล่าวระดับ

มากที่สุด ($\bar{x}=4.39$) สอดคล้องกับพหุวัยในกรุงเทพฯ ($\bar{x}=4.21$) และในต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.31$) นอกจากนี้ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมยังมีความสำคัญมากที่ได้ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีค่าเฉลี่ยของทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.22$ และ 4.27) ตามลำดับ และพหุวัยในต่างจังหวัดมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.24$) แต่พหุวัยในกรุงเทพฯ มีทัศนคติระดับมากเท่านั้น ($\bar{x}=3.95$) มีสิ่งที่น่าสังเกตจากผลการศึกษาในเชิงปริมาณและคุณภาพที่พหุวัยบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการยึดถือความกตัญญู หรือค่านิยมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพราะเห็นว่า ค่านิยมในอดีตบางอย่างไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบันเพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามา และการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ทำให้ความสำคัญของค่านิยมอาจลดลง

เมื่อกล่าวถึงลักษณะของค่านิยม แบ่งเป็น 2 มิติ คือ ค่านิยมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อและค่านิยมที่เป็นผลมาจากความเชื่อโดยก่อให้เกิดการปฏิบัติตนหรือแสดง พฤติกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุและพหุวัยมีทัศนคติว่าค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อในระดับมากที่สุด สังเกตจากค่าเฉลี่ยทัศนคติของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.30$ และ 4.60) และพหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ($\bar{x}=4.48$ และ 4.59) สำหรับลักษณะของค่านิยมที่เป็นความเชื่อ ได้แก่ การเชื่อเรื่องเวรกรรม การตอบแทนบุญคุณ บาปบุญ กงก่ากงเกวียน ความเชื่อดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุและพหุวัย กลัวว่าหากไม่ดูแลหรือปฏิบัติต่อบิดามารดาแล้วจะทำให้ตนได้รับผลตอบแทนในทางที่ไม่ดี สำหรับค่านิยมที่มีลักษณะที่นำมายึดถือปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เช่น การแสดงออกถึงความกตัญญูตเวที การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและการแสดงความเคารพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ แสดงออกต่อผู้สูงอายุโดยการให้ความเคารพผู้สูงอายุในระดับมาก ($\bar{x}=4.05$) สำหรับผู้สูงอายุในต่างจังหวัด แสดงออกในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.34$) รองลงมาคือ การแสดงความกตัญญู ค่าเฉลี่ยของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.99$ และ 4.19) และการยึดระบบอาวุโสอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{x}=3.25$ และ 3.43) ตามลำดับ แต่พหุวัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แสดงออกต่อผู้สูงอายุด้วยการเคารพมากกว่าประเด็นอื่น ($\bar{x}=4.19$ และ 4.30) ซึ่งอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ รองลงมาคือ การแสดงความกตัญญูในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$ และ 4.19) และ การยึดระบบอาวุโส ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.39$ และ 3.58) เป็นต้น

การสร้างค่านิยมที่ผู้สูงอายุและพหุวัยเห็นว่า ควรปฏิบัติเพื่อให้ค่านิยมยังสามารถใช้ในปัจจุบัน คือ การปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่เด็ก การแสดงตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลานเห็น การอบรมสั่งสอน และการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูให้แก่เด็กๆ การสร้างค่านิยมเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้สูงอายุและพหุวัยมีการปฏิบัติในปัจจุบันอยู่ในระดับมากที่สุด สิ่งที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมในระดับมาก มักจะปรากฏในรูปแบบทางอ้อม ได้แก่ การเล่านิทานสอดแทรก

คุณธรรม การที่บิดามารดาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้เยาวชนซึมซับเรื่องการปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุและขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของบุตรหลานด้วย โดยเป็นการเน้นย้ำ “ความตระหนักเองของบุตรหลานในการดูแลผู้สูงอายุ” หากเปรียบเทียบผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองให้ความสำคัญกับค่านิยมสูงกว่าเขตชนบท สำหรับอาชีพข้าราชการและรัฐวิสาหกิจจะให้ความสำคัญกับค่านิยมและการสร้างค่านิยมสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ (ผลการทดสอบความสัมพันธ์ตัวแปร)

บทที่ 3

ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยและ ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

ความคาดหวังเป็นการแสดงออกถึงความมุ่งหวังของบุคคลที่ปรารถนาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และจงใจให้บุคคลเกิดความเชื่อและตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ความคาดหวังของบุคคลแต่ละช่วงวัยมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีที่หล่อหลอมในสังคม เช่น ผู้สูงอายุมักจะคาดหวังให้ตนเองมีบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการทำงาน การเป็นผู้นำชุมชน การถ่ายทอดและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ในขณะที่เด็กและเยาวชนคาดหวังให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานครอบครัวและสังคม เป็นต้น ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวเป็นการคาดหวังของปัจเจกบุคคลที่ต่างพยายามไปสู่เป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ แต่บุคคลที่อยู่ในสังคมมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่น ดังนั้นบุคคลจึงต้องคาดหวังการกระทำหรือบทบาทจากบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน การศึกษาความคาดหวังจึงเน้นที่ความคาดหวังระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุและพหุวัย เพื่อศึกษาว่าผู้สูงอายุและพหุวัยมีความคาดหวังต่อกันฝ่ายหนึ่งอย่างไร ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งการศึกษาเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของพหุวัยต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัยกับตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 1 ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัย

โดยทั่วไป เครือข่ายที่สนับสนุนทางสังคมต่อผู้สูงอายุมีหลายกลุ่ม ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชน ภาครัฐและเครือข่ายที่เป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งเครือข่ายต่างๆสามารถสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมในระดับแตกต่างกัน และผู้สูงอายุมีความคาดหวังต่อบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายดังกล่าวแตกต่างกันด้วยการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อพหุวัยเป็นการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุต่อบุคคลในเครือข่ายทางสังคม 3 เครือข่าย ได้แก่ ความคาดหวังต่อบุตร ความคาดหวังต่อเครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน และความคาดหวังต่อชุมชนและรัฐ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ความคาดหวังต่อบุตร

เครือข่ายที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุมากที่สุด คือ บุตร ดังนั้นผู้สูงอายุมักมีความคาดหวังจากบุตรมากกว่าเครือข่ายอื่นๆ ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบุตรนั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาใน 2 ประเด็น คือ ความคาดหวังของผู้สูงอายุในการพึ่งพิงบุตร และความคาดหวังในบทบาทของบุตร

(1) ความคาดหวังในการพึ่งพิงบุตร

บุคคลที่ผู้สูงอายุคาดหวังมากที่สุด คือ บุตร ซึ่งผู้สูงอายุคาดหวังในหลายๆ ประเด็น ได้แก่ การพึ่งพิงยามแก่เฒ่า หมายถึง การดูแล ช่วยเหลือการให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ในต่างจังหวัดร้อยละ 43.5 คาดหวังมากที่สุด ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 33.3 คาดหวังมาก เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณในเรื่องระดับของความคาดหวัง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังระดับมาก มักเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อาศัยเพียงลำพัง บุตรหลานอยู่ห่างไกล หรือมีบุตรหลานอาศัยอยู่ด้วยแต่ไม่สนใจผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังระดับปานกลาง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่รู้สึกไม่แน่ใจว่าบุตรหลานจะเลี้ยงดูตน ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับน้อยให้เหตุผลว่า เนื่องจากยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และบุตรหลานบางคนก็ยังพึ่งพิงตนอยู่ นอกจากนี้มีกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังให้ลูกหลานดูแลถึงร้อยละ 10.3 การที่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตร เนื่องจากสาเหตุที่สามารถดูแลตนเองได้ทั้งในด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การทำงานบ้าน การประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร ผู้สูงอายุบางราย กล่าวว่า “ไม่อยากได้อะไร เพราะยังทำงานไหว ไม่เคยเอ่ยปากอยากได้อะไรจากลูกหลาน” กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้คำนึงถึงความคาดหวังต่อบุตรหลาน ในทางกลับกันมีผู้สูงอายุแสดงทัศนะว่า “เด็กสมัยนี้ พ่อแม่ไม่เคยเหลียวแล ไม่มีความรับผิดชอบ” จึงเป็นสาเหตุให้ดูแลตนเอง

ผู้สูงอายุบางส่วนแสดงทัศนะต่อการที่บุตรหลานไม่ดูแลว่า “รู้สึกน้อยใจ” และกล่าวว่า “เป็นคนแก่ลำบากมาก ใช้ให้ลูกหลานทำอะไร บางครั้งเขาไม่ทำให้ ต้องทำเอง ทั้งข้าวปลาอาหาร ซื้อ ขนม ชักผ้าห่ม ผ้านุ่ง” บางรายแสดงถึงการละเลยในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุของบุตรหลาน เช่น บุตรหลานทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังให้ทำงานหาเลี้ยงตนเอง สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความคาดหวังต่อบุตรหลานในทางลบและไม่กล้าคาดหวัง เนื่องจากขณะนี้ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมอยู่บ้าง

นอกเหนือไปจากการดูแลในชีวิตประจำวัน ความคาดหวังด้านการเงินและเครื่องใช้สำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 40.2 ต่างจังหวัดร้อยละ 38.7 คาดหวังมาก คือ ต้องการให้บุตรหลานสนับสนุนด้านการเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ รวมถึงการให้สิ่งของ มีผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 12.0 และในต่างจังหวัดร้อยละ 5.1 ไม่คาดหวังเงินและสิ่งของจากบุตรหลาน ส่วนความต้องการกำลังใจผู้สูงอายุต่างจังหวัดร้อยละ 45.7 ในกรุงเทพฯ

ร้อยละ 42.7 คาดหวังมากเช่นกัน สำหรับประเด็นให้บุตรหลานกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาล ผู้สูงอายุในต่างจังหวัด ร้อยละ 48.9 คาดหวังมากที่สุด ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 41.0 คาดหวังมาก การสนทนากลุ่ม พบข้อมูลสนับสนุนว่าผู้สูงอายุอยากให้หลานมาเยี่ยม ให้กำลังใจยามเจ็บไข้ได้ป่วย คาดหวังให้บุตรหลานคอยดูแลยามแก่เฒ่าหรือเจ็บป่วย ให้กินอยู่ดี ตามฐานะ หรือการที่ลูกหลานอยู่ไกลกลับมาเยี่ยม หรือมาทำงานที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลูกหลานมักจะไปทำงานไกลถิ่นก็มักจะคาดหวังให้ลูกหลานกลับมาเยี่ยมบ่อยๆ มากกว่าภาคอื่นๆ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ คาดหวังให้บุตรหลานให้กำลังใจในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.16$) ในขณะที่ต่างจังหวัดคาดหวังให้บุตรหลานกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32$) โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.44$) ขณะที่ต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 3.1-3.2)

ความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงบุตร

ด้านการพึ่งพิงบุตรของผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
-บุตรหลานจะเป็นที่พึ่งยามแก่เฒ่า	18.8	33.3	29.9	7.7	10.3	3.42	1.18	43.5	28.1	20.4	6.1	1.9	4.05	1.02
- บุตรหลานให้เงินซื้อเครื่องใช้จำเป็น	15.4	40.2	17.1	15.4	12.0	3.31	1.25	31.9	38.7	13.7	10.6	5.1	3.81	1.14
- บุตรหลานถามไถ่ทุกข์สุขและเป็นที่กำลังใจ	22.2	42.7	16.2	12.0	6.8	3.61	1.15	36.8	45.7	5.1	11.8	0.6	4.06	.97
- บุตรหลานที่ทำงานที่อื่นกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ	17.9	41.0	14.5	16.2	10.3	3.40	1.24	48.9	41.2	4.2	4.8	1.0	4.32	.84

ตารางที่ 3.2 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการพึงพิงบุตร

พื้นที่	กทม.		จว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x} = 3.44$	S.D. = 1.02	$\bar{x} = 4.06$ S.D. = .79

การคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบ รายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญการศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร คือ ความต้องการให้บุตรหลานดูแลเอาใจใส่เป็นที่พึ่งยามแก่เฒ่าช่วยเหลือด้านสิ่งของเครื่องใช้จำเป็น ได้ถามทุกข์สุขและกลับมาเยี่ยมในช่วงเทศกาลสำคัญ การศึกษายังพบอีกว่าความคาดหวังของผู้สูงอายุมีระดับที่แตกต่างกันและมีปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความคาดหวัง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตรที่มีความชัดเจนขึ้น

ระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตร

ความคาดหวังของบุคคลมีระดับที่แตกต่างกัน ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพึ่งพิงบุตรนั้นสามารถจำแนกระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังให้บุตรดูแลระดับมาก กลุ่มที่คาดหวังปานกลาง กลุ่มที่คาดหวังระดับน้อยและกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงจากบุตร

1.) กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับมาก

ผู้สูงอายุที่คาดหวังในการพึ่งพิงบุตรในระดับมาก เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือสามารถช่วยเหลือตนเองได้บ้างเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่อาศัยการดูแลจากบุตรหลานตลอดเวลา บางกรณีมักเป็นผู้สูงอายุที่บุตรหลานอยู่ห่างไกลและไม่สนใจดูแลผู้สูงอายุ ความคาดหวังการพึ่งพิงระดับมาก อาจเกิดจากอดีตผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความทุ่มเทการดูแลเอาใจใส่ของตนกับบุตรในระดับมาก ย่อมคาดหวังการดูแลตอบแทนในระดับมากเช่นกัน ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสนับสนุนผลการศึกษาดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีบุตรคนเดียว ส่วนใหญ่คาดหวังถึงร้อยละ 80 โดยให้ทัศนะว่า “แก่ไปเขาก็ดูแล” ในขณะที่ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่คาดหวังมาก เพราะส่งให้ลูกหลานเล่าเรียน เมื่อเวลาที่เขาเรียนจบและมีงานทำแล้ว ก็จะต้องตอบแทนบุญคุณ จะเลี้ยงดูพ่อแม่ เมื่อทำงานไม่ได้แล้วก็หวังว่าบุตรหลานจะเป็นที่พึ่งได้ ผู้สูงอายุบางราย กล่าวว่า “คาดหวังมาก เพราะเราสุขภาพไม่ดี เมื่อแก่ก็ต้องมีคนมาดูแล” อย่างไรก็ตาม การคาดหวังว่าบุตรหลานจะมาดูแลยามที่เป็นผู้สูงอายุ นั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความคาดหวังมาก โดยให้เหตุผลประกอบว่า เพราะลงทุนส่งให้บุตรหลานได้เล่าเรียน เมื่อเวลาที่เขาเรียนจบและมีงานทำแล้วก็ควรจะตอบแทนบุญคุณ โดยการเลี้ยงดูบิดามารดา และคาดหวังว่าบุตรหลานจะเป็นที่พึ่งสุดท้ายหากพิจารณาในส่วนของผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังต่อการดูแลของบุตรหลาน พบว่า ผู้สูงอายุคาดหวังให้บุตรหลานที่เป็นผู้หญิงดูแลมากกว่าผู้ชาย โดยให้เหตุผลว่า “เด็กผู้หญิงมีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากกว่าเด็กผู้ชาย จะเช็ดตัว ป้อนข้าว ซึ่งลูกหญิงจะปฏิบัติได้ดีกว่าลูกชาย ดังนั้นจึงคาดหวังว่าลูกผู้หญิงจะให้การดูแลมากกว่าลูกผู้ชาย”

2.) กลุ่มผู้สูงอายุที่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับปานกลาง

ผู้สูงอายุกลุ่มนี้สามารถประเมินระดับความคาดหวังที่ตนจะสามารถพึ่งพิงบุตรได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากไม่แน่ใจในศักยภาพของบุตรที่ว่าจะสามารถดูแลตนเองได้ และมีความรู้สึกเข้าใจในการะความรับผิดชอบของบุตรที่ต้องทำงานนอกบ้าน ต้องดูแลครอบครัวของตนเอง ดังนั้นผู้สูงอายุที่คาดหวังต่อบุตรในระดับปานกลางจึงสามารถยอมรับสภาพความเป็นจริงของครอบครัว สังคมและพร้อมจะปรับตัวในการดูแลตนเอง

3.) ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังการพึ่งพิงบุตรในระดับน้อย

ผู้สูงอายุที่คาดหวังต่อการพึ่งพิงบุตรระดับน้อย เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้ ไม่มีปัญหาสุขภาพ ภาวะเศรษฐกิจ และยังคงมีสถานภาพ บทบาทในครอบครัว ชุมชน และสังคม และในบางกรณีผู้สูงอายุมีสถานภาพเป็นผู้ให้การพึ่งพิงแก่บุตรหลานด้วย ได้แก่ บุตรที่ต้องทำงานต่างจังหวัดนำหาลานมาให้เลี้ยงดู และไม่เคยส่งเงินมาให้ ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในบ้าน รวมทั้งค่าสาธารณูปโภคอื่น ๆ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่สามารถสนับสนุนผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังพึ่งพิงบุตรอยู่ในระดับน้อย คือ เนื่องจากในอดีตผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อบุตรในระดับมาก เมื่อบุตรตอบแทนกลับมาและไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังหรือความต้องการได้ทั้งหมดจึงเกิดความรู้สึกผิดหวัง น้อยใจ และนำไปสู่ความเคยชินต่อสภาพความเป็นจริง (ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้เรียกร้องการดูแลจากบุตรนั่นเอง) ในท้ายที่สุดจึงเกิดกระบวนการยอมรับการดูแลซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการและส่งผลถึงความรู้สึกที่ทำให้คาดหวังต่อบุตรในระดับน้อยด้วย

4.) กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตร

ผู้สูงอายุที่ไม่คาดหวังการพึ่งพิงบุตรนั้น ส่วนใหญ่มีเหตุผลว่าสามารถช่วยเหลือและดูแลตนเองได้ บางรายมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร และยังคงมีสถานภาพ บทบาทสำคัญในครอบครัว ชุมชนและสังคม ในขณะที่บางรายมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี แต่มีเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่กล้าคาดหวังต่อบุตร เนื่องจากกลัวความผิดหวังและไม่สามารถคาดเดาได้ว่าบุตรจะสามารถปฏิบัติต่อตนเหมือนที่คาดหวังไว้หรือไม่

ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวัง

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของผู้สูงอายุ มีหลายประการทั้งที่เกิดจากตัวผู้สูงอายุเองและจากบุตรหลาน เช่น ปัจจัยเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ รวมทั้งการศึกษาและลักษณะอาชีพของบุตร โดยผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าการแบ่งเบาภาระของครอบครัว “ไม่อยากสร้างภาระให้ลูกหลาน แต่ก็คาดหวังว่าจะมีลูกหลานดูแล เพราะแม้ว่ายังช่วยเหลือตนเองได้แต่เราเองก็สุขภาพไม่ค่อยดี ส่วนคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ก็จะยังคาดหวังให้ลูกหลานดูแล” ทั้งนี้ผู้สูงอายุบางคนก็กลัวบุตรหลานจะทอดทิ้งเมื่อตนเองดูแลตัวเองไม่ได้ก็จะใช้วิธีช่วยงานบ้าน ช่วยงานธุรกิจของบุตรหลาน หรือมีกรณีที่ผู้สูงอายุมีทรัพย์สิน ก็มีวิธีการที่ยังไม่ถนัดโอนทรัพย์สินดังกล่าวให้กับบุตรหลานทั้งหมดแต่จะเก็บมรดกที่มีเหลืออยู่ส่วนสุดท้าย เช่น

บ้านที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ยังไม่เคยให้ใครแต่จะยกให้กับบุตรหรือคนที่ดูแลตนในวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นต้น

ผู้สูงอายุบางส่วน ถึงแม้จะมีบุตรหลานอยู่ร่วมในครอบครัวหรืออยู่ห่างไกล หากบุตรหลานไม่ดูแลไม่ใส่ใจในตัวผู้สูงอายุก็ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนถูกละเลยไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน ดังนั้นเรื่องของความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ของผู้สูงอายุก็อาจเป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการคาดหวังให้บุตรหลานดูแล คือ ถ้าสามารถช่วยเหลือตนเองได้ก็ไม่คาดหวังหรือความคาดหวังน้อย แต่ถ้าผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้แล้ว ก็คาดหวังว่าลูกหลานจะกลับมาดูแลแทบทุกคน

ส่วนปัจจัยที่เกิดจากบุตรหลาน ได้แก่ บุตรหลานที่อยู่ระหว่างการศึกา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังต้องพึ่งพิงผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุคาดหวังการพึ่งพิงในระดับน้อย ในขณะที่บุตรหลานที่ประกอบอาชีพและมีรายได้ดี ก็สามารถสนับสนุนผู้สูงอายุได้อย่างดี เช่น การให้เงินหรือซื้อสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้สูงอายุ เป็นต้น

(2) ความคาดหวังในบทบาทของบุตร

บุคคลมีหน้าที่ที่ต้องกระทำตามสถานภาพและตำแหน่งทางสังคมของตน และแสดงบทบาทให้เหมาะสมตามที่สังคมยอมรับ ในฐานะผู้สูงอายุซึ่งมีสถานภาพเป็นบิดามารดาที่ย่อมมีหน้าที่ดูแลบุตร ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เป็นต้น แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทในวัยสูงอายุนั้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยผู้สูงอายุแต่ละคนเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้เข้าสู่ภาวะพึ่งพิงมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปตามสภาพครอบครัว ดังนั้นเมื่ออยู่ในภาวะดังกล่าว ผู้สูงอายุย่อมมีความคาดหวังต่อการกระทำจากบุตรในหลายประการ ได้แก่ ความต้องการให้บุตรเชื่อฟังและเห็นคุณค่า ความคาดหวังให้บุตรเป็นคนดี ซึ่งผลการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของบุตร มีดังนี้

1.) การเคารพเชื่อฟัง และเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

ความคาดหวังของผู้สูงอายุให้บุตรหลานรับฟังคำตักเตือนและนำไปสู่การปฏิบัติ นั้น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 58.1 และต่างจังหวัดร้อยละ 39.6 คาดหวังมาก ทั้งนี้ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการให้ความเคารพเชื่อฟัง มีความสำคัญมาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องการให้บุตรหลานเห็นความสำคัญของตน เมื่อบอกกล่าวอบรมสั่งสอนสิ่งใด จึงคาดหวังให้บุตรหลานเชื่อฟัง ส่วนความคาดหวังให้บุตรหลานเชื่อว่าผู้สูงอายุสามารถใช้ความรู้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 51.3 และในต่างจังหวัดร้อยละ 40.9 คาดหวังมาก สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้สูงอายุที่ต้องการให้บุตรหลานเห็นคุณค่าของตน โดยผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 55.6 และในต่างจังหวัดร้อยละ 41.5 คาดหวังมากเช่นกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมีสัดส่วนความคาดหวังมากที่สุดสูงกว่าในกรุงเทพฯ ทุกประเด็นและผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนของการไม่คาดหวังในบุตรรับฟังคำตักเตือน การเชื่อ

ว่ายังสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชน และความต้องการทำให้บุตรหลานเห็นคุณค่า ร้อยละ 6.8 , 6.0 , 6.0 , ตามลำดับ สืบเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในทุกชุมชน มีความเห็นตรงกันว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไม่เชื่อฟังผู้สูงอายุเท่าที่ควร เนื่องจากอยู่ในวัยที่ติดเพื่อน ผู้สูงอายุกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้ลูกหลานเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่เสียอีก” และ “เด็กสมัยนี้ไม่ชอบคนแก่ เพราะจู้จี้ ขี้บ่น จุกจิก บางครั้งจะมีการโต้เถียงกับเด็ก เนื่องจากไม่เข้าใจกัน” หรือ กล่าวว่า “พูดไม่ค่อยฟัง สอนแล้วไม่ค่อยฟัง ไม่ทำตาม” บางรายมองว่าวัยรุ่นไม่สนใจ “จะเก” คือ เกเรและเที่ยวมาก ติดเพื่อน มากกว่าครอบครัว ทำให้เห็นช่องว่างระหว่างวัย

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายประเด็น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ คาดหวังให้บุตรหลานรับฟังคำตักเตือนและนำไปปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) ในขณะที่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังให้บุตรหลานเห็นคุณค่าของตนในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้สูงอายุต่างคาดหวังต่อบทบาทของบุตรให้เคารพเชื่อฟังสิ่งที่ตนอบรมสั่งสอน หรือ “อยากให้ลูกหลานไม่ดื้อ ไม่เถียงเวลาผู้ใหญ่ตักเตือน” ความคาดหวังการกระทำบางอย่างของบุตรหลานไม่ว่าจะเป็นการต้องการให้เชื่อฟัง การไม่ดื้อรั้น ไม่เถียงนั้นเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนว่า ผู้สูงอายุถูกปฏิบัติจากบุตรหลานโดยปราศจากการเคารพนั่นเอง

ในภาพรวมค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ในกรุงเทพฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$) ต่างจังหวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) เช่นกัน (ตาราง 3.3,3.4)

ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตรด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

ด้านการเคารพเชื่อฟังและ เห็นคุณค่าผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่คาด หวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาด หวัง	$\bar{x}$	S.D
- ต้องการให้บุตรหลานรับฟังคำ ตักเตือนและนำไปปฏิบัติ	13.7	58.1	12.0	9.4	6.8	3.62	1.05	36.4	39.6	11.2	11.5	1.3	3.98	1.02
- ต้องการให้บุตรหลานเชื่อว่าผู้สูงอายุยัง ใช้ความรู้ทำประโยชน์ให้กับชุมชน	11.1	51.3	23.9	7.7	6.0	3.53	.99	31.9	40.9	10.5	15.0	1.6	3.86	1.07
- ต้องการให้บุตรหลานเห็นคุณค่า	12.8	55.6	11.1	14.5	6.0	3.54	1.07	38.3	41.5	6.4	13.1	0.6	4.03	1.01

ตารางที่ 3.4 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุด้านการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

พื้นที่	กทม.	ตจว.
ผู้สูงอายุ	$\bar{x} = 3.57$ S.D. = .86	$\bar{x} = 3.95$ S.D. = .93

2.) ความคาดหวังให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

สิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดหวังจากบุตร และมีความปรารถนาต่อบุตรหลานคือการที่บุตรหลานประพฤติตนดีและสังคมยอมรับ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเสริมคุณค่าต่อบิดามารดาที่สามารถอบรม สั่งสอนบุตรหลานและทำให้บุตรหลานเป็นคนดีอีกด้วย ความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเป็นคนดี เป็นที่นับหน้าถือตาจากสังคมผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 53.8 และต่างจังหวัดร้อยละ 50.2 คาดหวังมาก โดยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสนับสนุนผลการศึกษาเชิงปริมาณว่า ผู้สูงอายุในทุกภาคต้องการให้ลูกหลานมีความประพฤติที่เหมาะสม เช่น ไม่ติดยาเสพติด ไม่อยากให้ลูกดื้อ ให้ตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่พูดคำหยาบ ผู้สูงอายุในภาคเหนือกล่าวว่า “อยากให้ลูกเป็นคนดี รักพ่อแม่ที่เลี้ยงเป็นมา” และ “อยากให้ลูกหลานทำความดี อย่าให้พ่อแม่ลำบากใจ” เช่นเดียวกับความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ นั้นผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 40.2 ในต่างจังหวัดร้อยละ 46.6 คาดหวังมากที่สุด

ดังนั้นความคาดหวังเรื่องพฤติกรรมของบุตรหลานที่พบมากคือ อยากให้บุตรหลานไม่ดื้อไม่ติดยาเสพติด ไม่ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ตอบแทนบุคคลที่มีพระคุณ และอยากให้บุตรหลานเรียนหนังสือสูงๆ ในบางครั้งผู้สูงอายุไม่ได้คาดหวังผลตอบแทน หรือผลตอบแทนที่ผู้สูงอายุได้รับคือ ความภาคภูมิใจ ในกรณีที่ลูกหลานเป็นที่ยอมรับในสังคมผู้สูงอายุ ถ้าได้รับการยอมรับเพราะทำหน้าที่อบรมสั่งสอน เมื่อพิจารณา ค่าเฉลี่ยความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดคาดหวังระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) เท่ากัน (ตาราง 3.5,3.6)

ตารางที่ 3.5
ความคาดหวังของผู้สํงอายุต่อบทบาทของการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

บทบาทการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม	กรุงเทพฯ							ต่างจังหวัด						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	SD	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่คาดหวัง	$\bar{x}$	S.D
- ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวทำตนเป็นคนดี/เป็นต้นแบบนำถือตามจากสังคม	29.9	53.8	11.1	2.6	2.6	4.06	.86	35.7	50.2	10.0	3.9	0.3	4.17	.78
- ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	40.2	48.7	4.3	2.6	4.3	4.17	.95	46.6	34.7	15.1	3.5	0.0	4.24	.83

ตารางที่ 3.6 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังของผู้สํงอายุด้านการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม

พื้นที่	กทม.	ดจว.
ผู้สํงอายุ	$\bar{x}$ = 4.12 S.D. = .77	$\bar{x}$ = 4.20 S.D = .71

เมื่อประเมินระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของบุตร ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการเคารพเชื่อฟังและเห็นคุณค่าการให้บุตรเป็นคนดีในสังคม ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 81.2 ในต่างจังหวัด ร้อยละ 60.1 คาดหวังในระดับปานกลาง แต่ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดคาดหวังในระดับมากกว่าในกรุงเทพฯ (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7
ระดับความคาดหวังบทบาทของบุตร

ระดับความคาดหวัง	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
มาก	11.1	23.1
ปานกลาง	81.2	60.1
น้อย	7.7	16.8

2. ความคาดหวังต่อเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

เครือข่ายใกล้ชิดที่รองจากบุตรคือ เครือญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน ผู้สูงอายุย่อมมีความคาดหวังต่อบุคคลดังกล่าวเช่นกัน โดยญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้านสามารถให้กำลังใจ เกื้อกูลสิ่งของและเยี่ยมเยียนคลายเหงาได้ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 39.3 ในต่างจังหวัดร้อยละ 45.0 คาดหวังให้เครือญาติให้กำลังใจในระดับมาก ส่วนความคาดหวังให้เพื่อนบ้านมาเยี่ยมและพูดคุยคลายเหงา ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 35.0 คาดหวังน้อย ขณะที่ในต่างจังหวัดร้อยละ 37.6 คาดหวังมากและมีถึงร้อยละ 20.6 ที่คาดหวังมากที่สุด สิ่งที่คุณสูงอายุคาดหวังได้จากเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านคือ การมาพูดคุยถามทุกข์สุข การมาเยี่ยมเยียนในบางโอกาส เช่น เทศกาลสำคัญต่างๆ หรือการช่วยเหลือในยามเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวนี้ เป็นความคาดหวังต่อพฤติกรรมของพหุวัยที่มีส่วนช่วยเหลือทางด้านจิตใจของคุณสูงอายุ ใหารู้สึกมีกำลังใจ และรู้สึกว่าคุณยังมีความสำคัญต่อบุคคลอื่น

สำหรับประเด็นเพื่อนบ้านเกื้อกูลด้านสิ่งของนั้นผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.4 ไม่คาดหวัง ในต่างจังหวัด ร้อยละ 30.7 คาดหวังปานกลาง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่ระบุว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ค่อยคาดหวังให้บุคคลดังกล่าวมาดูแลตน เพราะเข้าใจดีว่าทุกคน ต่างก็มีภาระหน้าที่ทั้งทางครอบครัวและการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนั้น บางคนยังมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือ มีเงินไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว การวิจัยพบว่าในทุกชุมชน ยังคงพบเห็นการช่วยเหลือกันระหว่างเครือญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้านอยู่บ้าง เช่น การแบ่งปันอาหาร สิ่งของเครื่องใช้แก่กัน การมาเยี่ยมเยียนพูดคุยกันให้ผู้สูงอายุคลายเหงา หรือการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในยามเจ็บป่วยบ้างในบางครั้ง เนื่องจากคนในชุมชนส่วนหนึ่งยังคงมี